

АКОМОДАЦІЯ ВОКАЛЬНИХ ПРИЙОМІВ ЗВУКОВИДОБУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СТУДЕНТАМИ-МАГІСТРАМИ КОМПОЗИЦІЙ «СИМФО-МЕТАЛУ»

A Присвячено фаховій підготовці студентів-магістрів мистецьких спеціалізацій. Розкривається сутність поняття «вокально-виконавські прийоми звуковидобування». Розглянуто сучасні шляхи опанування дисципліни «вокал». Увагу зосереджено на індивідуальній інтерпретації студентами композицій музичного напрямлення «симфо-метал», що сприяє помітному збагаченню їх виконавського досвіду. Відзначено, що для реалізації творчих завдань застосовуються не лише зарубіжні, але й вітчизняні зразки виконання.

Ключові слова: музичне напрямлення «симфо-метал»; вокально-виконавські прийоми звуковидобування; індивідуальна інтерпретація композицій

S *Tsiuriak Iryna. Accommodation of Vocal Techniques of Sound Production in the Process of Interpretation by Master Students of the Compositions «Symphonic Metal».*

The paper describes the works of Ukrainian and foreign researchers, which analyzes the features of formation, development and disclosure characteristics of the use of vocal and performance techniques of sound production in a modern direction, «symphonic metal».

As we know, today synthesized the arts are one of the components of modern mass musical culture. This process is aimed at creating a brand new artistic product through an organic combination of art forms into a unified whole. However, the end phenomenon is not reduced to the sum of its components.

The paper presents the specificity of the use of vocal and performance techniques of sound production in the individual interpretations of students-masters of modern compositions «symphonic metal», which will help them to significantly enrich their performing experience. The popularity of this direction is growing and evolves: an increasing number of performances of its members, there are new compositions, and a growing number of examples of synthesis with the Symphony orchestras of famous bands that play metal.

As noted by modern scholars, the «symphonic metal» can be called one of the leading musical styles that represents polystylistical direction, which is a characteristic feature of the development of vocal art of the XXI century. Its popularity is due to certain factors, including: the combination of classical and pop traditions, which is the optimal choice in the creative work of singer-songwriter.

However, there is insufficient study of designated topics in instructional literature. It is extremely important for understanding and characteristics of the modern development of the artistic sphere of life, and for master students – in the future to skillfully apply their acquired vocal performing techniques of sound production with individual educational and professional activities.

Key words: musical direction «symphonic metal»; vocal-performing techniques of sound production; individual interpretation of compositions

Цюряк Ірина Олександрівна, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання Житомирського державного університету імені Івана Франка, Україна

Tsiuriak Iryna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Art Disciplines and Teaching Methods at Ivan Franko Zhytomyr State University, Ukraine

E-mail: surya66@rambler.ru

Актуальність проблеми. Поява на початку XXI ст. великої кількості раніше невідомих новаторських стильових тенденцій у музичній культурі сьогодення, їх органічність, здатність інтегрування, синтезу різностильових джерел, попри існування низки класичних зразків, вимагає спеціального осмислення та вивчення. Беручи до уваги величезний вплив творчих ідей «культури третього тисячоліття» на наступний її розвиток, варто зазначити, що ці проблеми наразі залишаються актуальними у питанні досліджень еволюції стильових процесів сучасного музичного мистецтва. Актуальність теми посилюється широкомасштабним розвитком різноманітних музичних напрямків та питанню використання вокально-виконав-

ських прийомів звуковидобування у сучасному напрямленні «симфо-метал».

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У мистецтвознавчій і музикознавчій літературі значне місце відведено вивченню проблем рок-музики, молодіжної культури, соціокультурних впливів тощо. Особливу значущість для розробки порушеної проблеми мають праці О. Козлова, І. Набока, О. Орлової, О. Феофанова, І. Хижняка та багатьох інших дослідників. Історію рок-культури свого часу розглядали А. Байчоров, В. Бондаренко, Ю. Дроздов, Г. Забродін, К. М'яло та ін. Питанням становлення та розвитку вітчизняної молодіжної музики приділяли увагу Ю. Божко, О. Житинський, О. Запесоцький,

М. Саркитов, І. Смирнов, А. Троїцький та ін. Аналіз історичних процесів, виявлення певних закономірностей розвитку молодіжної музики дають можливість оцінити культурологічну ситуацію.

Одним із найвідоміших українських дослідників, який має найповнішу інформацію про рок-музику, історію її виникнення і функціонування є В. Откидач. Він автор унікального словника-енциклопедії рок-музики, що охоплює всі сфери життя, причетні до долі і творчості рок-музикантів. У монографії «Рок-музика і світовий художній процес» увага дослідника спрямована на вивчення джерельної бази зарубіжних і вітчизняних фахівців, виявлені етапи становлення рок-музики в США, Великобританії, інших країнах Європи. В. Откидач намагається широко охопити рок-музику як явище, що має і соціальну, і художню природу, інколи впливає на такі сторони існування людини, які далекі від творчого життя [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні існує достатньо чималий матеріал дослідження витоків рок-музики та проблем молодіжних музичних течій. Водночас необхідно повніше розкрити специфіку використання вокально-виконавських прийомів, бо дане питання, на наш погляд, представляє особливий інтерес у зв'язку з незвичайним своєрідним розвитком і трансформацією різних проявів «симфо-металу» в світі та Україні.

Мета статті: аналіз сучасного напрямлення «симфо-метал» з урахуванням категорій побутування та тематики жанрів, засобів музичної виразності; розкриття специфіки використання вокально-виконавських прийомів звуковидобування в процесі інтерпретації студентами-магістрами композицій «симфо-металу» для збагачення їх виконавського досвіду та адаптації у соціокультурному просторі сьогодення.

Викладення основного матеріалу. Синтез мистецтв у культурі XXI ст. – це створення якісно нового художнього продукту за допомогою органічного поєднання видів мистецтва в єдине ціле. Кінцеве явище не зводиться до суми складових його компонентів, воно узагальнює їх властивості, такі, як ідейно-світоглядна, образна і композиційна єдність, спільність участі у художній організації простору і часу, надаючи багатосторонній емоційний вплив на сприйняття людиною. Об'єднання мистецтв у новий синтетичний вид відбувається за потреби сучасного суспільства у більш широкому, всеосяжному освоєнні й зображенні дійсності [4].

Дамо визначення поняття «синтез»: від грец. Synthesis – поєднання, сполучення. Воно має декілька значень, передусім, це об'єднання у мистецтві кількох його видів навколо одного, що визначилося як провідне [6]. Для розвитку дійсно людської чуттєвості, високого естетичного смаку і сучасної свідомості є необхідним досвід спілкування з усіма видами мистецтва, які своєрідно втілюють різні аспекти осмислення людиною світу та себе у ньому.

Розглянемо деякі форми синтезу мистецтв. У світовій естетиці відомі концепції Р. Вагнера, О. Скрябіна, Ф. Шеллінга, у яких підкреслювалося, що синтез мистецтв надає творчості нових резервів та додаткових можливостей в освоєнні світу, в створенні якісно нових художніх цінностей [1]. Тому в історії мистецтва існують різноманітні форми синтезу. Архітектура і монументальне мистецтво постійно тяжіють до об'єднання, створюючи архітектурно-художній синтез, в якому живопис і скульптура, виконуючи власні завдання, також розширюють і тлумачать архітектурний образ. У цьому просторово-пластичному синтезі зазвичай беруть участь декоративно-прикладне мистецтво, засобами якого створюється предметна середовище, що оточує людину [1].

Синтез тимчасових мистецтв (поезія, музика) здійснюється у всіх жанрах вокальної та вокально-театральної музики (пісня, романс, кантата, ораторія, опера тощо); своєрідною формою синтезу музики й поезії є твори програмної інструментальної музики. Потреба у нових творчих резервах народжувала такі види мистецтва, як театр, кіно й споріднені їм часово-просторові мистецтва, які вже синтетичні за своєю природою. Вони поєднують творчість драматурга (сценариста), актора, режисера, художника, а в кіно – оператора; у музичному театрі драматичне мистецтво виступає в єдності з вокальною та інструментальною музикою, хореографією і т. д., мистецтво режисера естетично об'єднує компоненти художнього театрального або кінематографічного твору в нове ціле [7].

Цілком зрозуміло, що музика – явище не тільки естетичне, але й соціальне. Також зрозуміло, що будь-яка музика поєднує: у процесі спільного музикування заряджає своєю енергією, ритмом, почуттям високої духовності, реакцією інших слухачів. Тому, поряд з так званою серйозною музикою – класичною і сучасною, народною музикою минулого і наших днів, увага повинна бути звернена і на масові жанри (пісня, естрада), і на джаз, і на рок-музику.

У зв'язку з цим особливий інтерес для студентів-магістрів у контексті нашого питання представляє сучасний напрям рок-музики «симфо-метал» (Symphonic metal) – музичний стиль, в якому поєднані метал і класична музика та аранжування з використанням оркестрової музики. При створенні композицій у цьому стилі часто використовується жіночий вокал, хор, симфонічні музичні інструменти або їх імітація за допомогою синтезатора. Для жанрів характерні концептуальні альбоми, дуети та хори з декількох вокалістів. У музичному напрямку «симфо-метал» багато запозичив від особливостей раннього готичного металу, пауер-металу та оркестрової музики. Гурти «симфо-металу» переважно жіночі. Вокалістки найчастіше співають оперним мецо-сопрано, іноді для бек-вокалу залучаються й чоловіки, подібно до дуетних композицій готичного металу. Інші форми вокалу рідкі і використовуються скоріше як спеціальний ефект всередині композицій.

Музичні оглядачі та історики сучасної музики вважають, що «симфо-метал» сформувався як самостійний напрям на основі експериментів готик-метал груп Theatre of Tragedy, The Gathering, Savatage, Symphony X, Rage. У них все частіше можна було зустріти класичні інструменти, жіночий вокал, треки ставали все довшими [9].

Слід зауважити, що перспективи використання академічного вокалу в XXI ст. окреслюються в працях українського дослідника В. Яромчука [12, с. 164]. Специфіка жанру рок-опери в контексті української культури розкривається в праці А. Комлікової [3]. Напрямок classical crossover та його ключові компоненти окреслюються в роботі А. Бойко [2, с. 284]. Особливості розвитку естрадної музики України та специфіку її синтезу з фольклором окреслено в розробці В. Тормахової [8]. Стиль funk та його місце в естрадній музиці аналізується в праці І. Яркіної [11, с. 95].

З доробками вище вказаних дослідників ми знайомимо студентів-магістрів на індивідуальних заняттях з вокалу. Також пропонуються тематичні творчі завдання для самостійної підготовки у вигляді особистісних музичних презентацій. Студентами з'ясовано, що наразі існує багато систем класифікації голосів (і вокалу, відповідно). Деякі з них враховують силу голосу, тобто те, як голосно виконавець може співати. Інші – наскільки рухливий, віртуозний, виразний голос співака. Треті включають немусичні характеристики, такі як зовнішні дані, акторські здібності тощо. Найчастіше використовується класифікація, що враховує діапазон голосу і стать співака. Навіть керуючись тільки цими двома критеріями, вони розуміють, що можна сформулювати декілька різновидів вокалу й самостійно визначитися з інтерпретацією тієї чи іншої композиції.

Треба зазначити, що у «симфо-металі» найчастіше використовують жіноче мецо-сопрано з чоловічим гроулінгом, горловий хрипкий чоловічий фальцет та класичний жіночий оперний вокал (простежується схожість з напрямком classical crossover). Ми підкреслюємо, що перш за все для опанування студентами-магістрами вокально-виконавських прийомів звуковидобування у напрямленні «симфо-метал» характерним є дотримання трьох основних складників, а саме:

– Опора дихання – видих через ніс, при цьому синхронно втягнувши живіт. Зробити це потрібно ритмічно. Головне відчувати, як одночасно з видихом пружинить живіт, втягуючись всередину, а під час такого ж різкого вдиху він випинається. Потім крикнути, немов дуже далеко і дуже різко «агов! агов!» і спробувати продовжити цей звук. Стежити, щоб напружувався тільки низ, а верх живота залишався розслабленим. Отже, тренується навик використання діафрагми, що дуже важливо в більшості вокальних технік. Діафрагма – це широкий м'яз, що розділяє грудну і черевну порожнини, служить для розширення легенів.

– Відкрита гортань – необхідно зробити глибоке позіхання і підвести пальці під мочки вух – там повинні з'явитися западини. В такому положенні гортань відкрита і зв'язки рухаються вільно, не травмуючи один одного. Це вкрай важливо при будь-якій техніці з опорою дихання. Якщо у такому положенні спробувати видати звук, то він може вийти дуже кумедним. Дзвінкість необхідно створювати за допомогою твердої опори, а також трьох резонаторів – грудного, гортанного й головного (в цих місцях повинна відчуватися вібрація).

– Розщеплення на несправжніх зв'язках – необхідно знайти місце на межі своєї висоти, де голос йде пошепки (треба похрипіти, ніби задихаєшся) і натужний рухом зробити щоб звук затріщав, при цьому не задіявши зв'язки (після цього не повинно бути ніякого кашлю). Потім пробувати опускатися вниз на потрібну висоту, зберігаючи це відчуття тріску.

Розглянемо деякі вокально-виконавські прийоми звуковидобування, що найчастіше застосовуються в так званих «екстремальних» музичних напрямках, зокрема, у «симфо-металі».

Гроулінг або гроул (від англ. Growling – «гарчання») – вокальний прийом, використовуваний найчастіше в таких рок-музичних стилях як дез-, блек-, треш- і дум-метал, грайндкор, деткор. Звучання імітує гарчання тварин. Це свого роду утробний рик, який витікає з живота вокаліста. Гроулінг найчастіше використовується у поєднанні з іншими екстремальними прийомами звуковидобування (scream, guttural, pig scream, squeal). Для гроулінгу необхідними є вміння співати на опорі (діафрагмальне дихання) і використання несправжніх зв'язок при співі. Гроулінг можна поділити на низький і високий, а також на «брутальний» (найнижчий звук з живота), гортанний (формування звуку відбувається вище) і горловий (поєднання чистого голосу з гарчанням, хрипом). У сучасній професійній музичній культурі гроулінг використовували джазові співаки ще в 30-х роках XX століття.

Скрімінг або скрім (від англ. Scream – «крик») – прийом співу, який можна охарактеризувати як хрипкий крик або верескливий крик. Використовується в таких стилях музики, як: блек-метал, грайндкор, дез-метал, металкор, деткор, спід-метал, скрімо, емокор. Зазвичай скрімінг виконується вокалістами-чоловіками, його відрізняє дуже висока теситура.

Техніка *vocal fry* додає до звучання голосу легкий хрип, що нагадує шкварчання олії на пательні. Його принцип полягає в координуванні голосового апарату, зокрема зв'язок, при якому відбувається перехід із робочого режиму в режим розслаблення. Не плутайте *vocal fry* із затиском м'язів горла. У техніці *fry* нормально відчувати «печіння» на верхньому піднебінні (але не біль). Для гучності потрібно поєднувати «фраєве» розщеплення (на верхньому м'якому піднебінні) з гортанним розщепленням. У техніці потрібно навчитися змішувати розщеп-

лення і чистий голос. Так само якщо дуже постаратися, то можна замість голосу домішувати фальцет, отримуючи істеричний крик або вереск, наче Cradle Of Filth.

Гуттурал, грант або грантінг (від англ. Guttural – «гортаний», «горловий»; grunting – «рохкання») – використовується в брутальному дез-металі, деткорі й грайндкорі, відтворюється вібраційним напруженою зв'язок як на вдиху, так і на видиху. Від гроулінгу відрізняється вкрай низькою тональністю і характерним утробним «бульканням». Для цього співу необхідно закрити рот і зробити звук «ніби ірже кінь». Домогтися вібрації на гортані і потім спробувати відкрити рот, щоб голос не з'являвся, а гортань резонувала з тією ж силою. Необхідно домогтися сильного резонування без великої витрати повітря і на не сильній опорі. При збільшенні гучності не намагатися зробити це силою голосу, а підсилювати натужне відчуття між діафрагмою та гортанню. При виході в більш високий грант опора посилюється, а гортань піднімається в середнє положення. Також такий вид співу можна видати, зробивши язик «човником» і підняти його до верхнього піднебіння [10].

Фальцет (італ. falsetto від falso – помилковий) або фістула – верхній головний регістр чоловічого співочого голосу, бідний обертонами, тембрально простіше основного грудного голосу виконавця [10]. Анатомічно фальцет народжується звуковидобуванням, коли голосові складки переходять в режим, у якому коливаються лише крайні, найближчі до щілини шари тканини Mucosa. Фальцет тембрально відрізняється від грудного голосу. У деяких людей він може бути досить розвинений і мати цілком прийнятні співочі якості, але все одно значно відрізняється від основного голосу. У інших людей фальцет менш виразний, тьмянний, бідний обертонами, що обмежує його застосування в співі. Досить часто зустрічаються випадки, коли у чоловіків практично відсутній фальцет, звучання верхнього регістру повне, дзвінке, фальцет практично зливається з основним голосом і сам по собі вельми тихий. Ймовірно, це пов'язано з практичною відсутністю тонких крайніх шарів тканини в будові голосових складок.

Треба зауважити, що академічний вокал відрізняється від естрадного, джазового та рок-вокалу своєї строго класичною позицією. Він не припускає співу в мікрофон. У ньому існують певні рамки, напрацьовані досвідом та історією вокальної музики. Ці рамки, як правило, не дозволяють академічному співакові використати свій голос у інших вокальних напрямках. З досвідом у академічного співака формується певна вокальна позиція, завдяки якій голос стає дуже сильним і набуває великого обсягу. Однак, в окремих випадках, ми пропонуємо академістам виступити і в інших музичних напрямках, дещо полегшуючи подачу звуку, зокрема, у «симфо-металі», що неабияк зацікавлює студентів-магістрів і дає змогу їм помітно збагатити свій вокально-виконавський досвід.

До репертуару студентів-магістрів рекомендуємо включати наступні композиції відомих гуртів та виконавців: гурт Nightwish – дует Крістіни і Фантома з мюзиклу Е. Л. Веббера «The Phantom Of The Opera»; гурт Epica – «Cry For The Moon» (композицію може виконувати ансамбль); з репертуару Аріни Домські «Butterfly» (Дж. Пуччіні опера «Мадам Баттерфляй» арія Чіо-Чіо Сан з другого акта). Завершуємо перелік виконавців направлення «симфо-метал» вітчизняним проектом з міжнародним ім'ям Prime Orchestra. Цей проект об'єднав у собі якісне живе виконання симфонічного оркестру і сильний стильний вокал. У програмі – добірка найбільш знакових світових рок-хітів, поп- і електронної музики. Відомі на весь світ композиції отримують нове життя. Студенти-магістри, опановуючи репертуар цього колективу, мають можливість надати нового індивідуального звучання своїм улюбленим творам. Prime Orchestra – унікальне явище на українській сцені. Цей кросовер-проект являє собою симбіоз традицій і новаторства.

Зазначимо, що розучування вище вказаних композицій за допомогою концертмейстера практично не застосовується. Адже в час наявності розвинутих технічних засобів та доступу до інформації в інтернет-мережі, їх можна вдало використовувати на заняттях з вокалу.

Виконуючи поставлені завдання щодо вдосконалення та збагачення виконавського досвіду студентів-магістрів, ми дійшли основного висновку: популярність направлення «симфо-метал» безперечна. Спільність у звучанні металу з одного боку та класичного академічного вокалу (інших вокально-виконавських прийомів звуковидобування) з другого створює не тільки закономірність, але й парадокс існування самого «симфо-металу» у сучасному музичному світі, оскільки він є одним із провідних музичних жанрів, до якого стабільно звертаються виконавці на межі тисячоліть. Важливим елементом естетичної особливості композицій вказаного направлення виступає емоційний вплив, безпосереднє вираження почуттів виконавців та публіки, що зумовлює ставлення до такої музики як до самостійного мистецтва, форми колективного чуттєвого досвіду. Метою творчості для вокалістів стає не твір, а певне життєве переживання. Композиції, що виконуються при цьому, оцінюються передусім за їх здатністю загострювати або посилювати враження.

Перспективи подальших розвідок. Стаття не вичерпує усіх широких аспектів окресленої проблематики. Подальших досліджень, на нашу думку, потребує вивчення основних підвидів напряму «симфо-метал», а саме «симфо-пауер-металу» і «симфо-блек-металу» та їх адаптації у соціокультурному вимірі. Це необхідно для того, щоб студенти вільно змогли орієнтуватися у розмаїтті сучасних музичних направлень та жанрів рок-музики ХХІ ст.; осягнути та емоційно відчувати зміст вокальних композицій, які вони вивчають та виконують; зрозуміти та охарактеризувати сучасний розвиток мистецької, соціальної та

інших сфер життя для їх індивідуального професійного становлення.

📖 Список використаних джерел

1. Бернадська Д. П. Феномен синтезу мистецтв в сучасній українській сценічній хореографії : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.01. Київ, 2005. 20 с.
2. Бойко А. М. Розвиток стилю Classical Crossover в естрадному вокально-випіканському мистецтві. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті* : зб. наук. праць / за ред. В. Я. Даниленка. Харків : ХДАДМ, 2016. Вип. 1. С. 18–21.
3. Комлікова А. В. Українська рок-опера: традиції та аспекти розвитку : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Київ, 2016. 183 с.
4. Мовчан В. С. Естетика : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 527 с.
5. Откидач В. М. Рок-музика і світовий художній процес : монографія. Харків : ХДАК, 2005. 293 с.
6. Синтез мистецтв : веб-сайт. URL: (дата звернення 11.05.2020).
7. Синтетичні мистецтва : веб-сайт. URL: (дата звернення 11.05.2020).
8. Тормахова В. М. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез : монографія. Київ : Ліра-К, 2017. 204 с.
9. Цюряк І. О. Сучасна масова музична культура в системі підготовки студентів мистецьких спеціалізацій : метод. рекомендації. Ч. 2. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2019. 64 с.
10. Экстрим вокал – что это? : веб-сайт. URL: <http://singlikeme.ru/ekstrim-vokal-chto-eto/> (дата звернення 11.05.2020).
11. Яркіна І. Ю. Классика и джаз в стиле funk: межпластовый синтез. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти* : зб. наук. ст. Харків : Вид-во ТОВ «С. А. М», 2014. Вип. 41: Класика в сучасній культурі. С. 94–102.
12. Яромчук В. Перспективи побутування академічного вокалу на початку ХХІ століття. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство*. 2017. № 2, (вип. 36). С. 164–168.
2. Boiko, A. M. (2016). Rozvytok stylu Slassical Crossover v estradnomu vokalno-vykonavskomu mystetstvi [Development of the style of Classical Crossover in pop vocal and performing arts]. In V. Ya. Danylenka (Ed.), *Tradytsii ta novatsii u vyshchii arkhitekturno-khudozhnii osviti* [Traditions and innovations in higher architectural and artistic education]: zb. nauk. prats (Is. 1, pp. 18-21). Kharkiv: KhDADM [in Ukrainian].
3. Komlikova, A. V. (2016). *Ukrainska rok-opera: tradytsii ta aspekty rozvytku* [Ukrainian rock opera: traditions and aspects of development]. (PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
4. Movchan, V. S. (2011). *Estetyka* [Aesthetics]: navch. posib. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
5. Otkydach, V. M. (2005). *Rok-muzyka i svitovyi khudozhnii protses* [Rock music and the world art process]: monohrafiia. Kharkiv: KhDAK [in Ukrainian].
6. *Syntezy mystetstv* [Synthesis of arts]: veb-sait. Retrieved from [in Ukrainian].
7. *Syntetychni mystetstva* [Synthetic arts]: veb-sait. Retrieved from https://pidruchniki.com/14360106/etika_ta_estetika/sintetychni_mystetstva [in Ukrainian].
8. Tormakhova, V. M. (2017). *Ukrainska estradna muzyka i folklor: vzaiemopronyknennia i syntezy* [Ukrainian pop music and folklore: interpenetration and synthesis]: monohrafiia. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
9. Tsiuriak, I. O. (2019). *Suchasna masova muzychna kultura v systemi pidhotovky studentiv mystetskykh spetsializatsii* [Modern mass music culture in the system of training students of artistic specializations]: metod. rekomendatsii (Pt. 2). Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. Ivana Franka [in Ukrainian].
10. *Ekstrim vokal – chto eto?* [Extreme vocals - what is it?]: veb-sait. Retrieved from <http://singlikeme.ru/ekstrim-vokal-chto-eto/> [in Russian].
11. larkina, I. lu. (2014). Klassika i dzhaz v stile funk: mezhplastovyi syntezy [Classical and funk-style jazz: cross-sectional synthesis]. In *Problemi vzaiemodii mistetctva, pedagogiki ta teorii i praktiki osviti* [Problems of interaction of art, pedagogy and theory and practice of education]: zb. nauk. st. (Is. 41, pp. 94-102). Kharkiv: Vid-vo TOV «S. A. M» [in Russian].
12. Yaromchuk, V. (2017). *Perspektyvy pobutuvannia akademichnoho vokalu na pochatku XXI stolittia* [Prospects for the existence of academic vocals at the beginning of the XXI century]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Mystetstvoznnavstvo* [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series: Art History], 2, 36, 164-168 [in Ukrainian].

📖 References

1. Bernadska, D. P. (2005). *Fenomen syntezy mystetstv v suchasni ukrainskii stsenichnii khoreohrafii* [The phenomenon of synthesis of arts in modern Ukrainian stage choreography]. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 12.05.2020